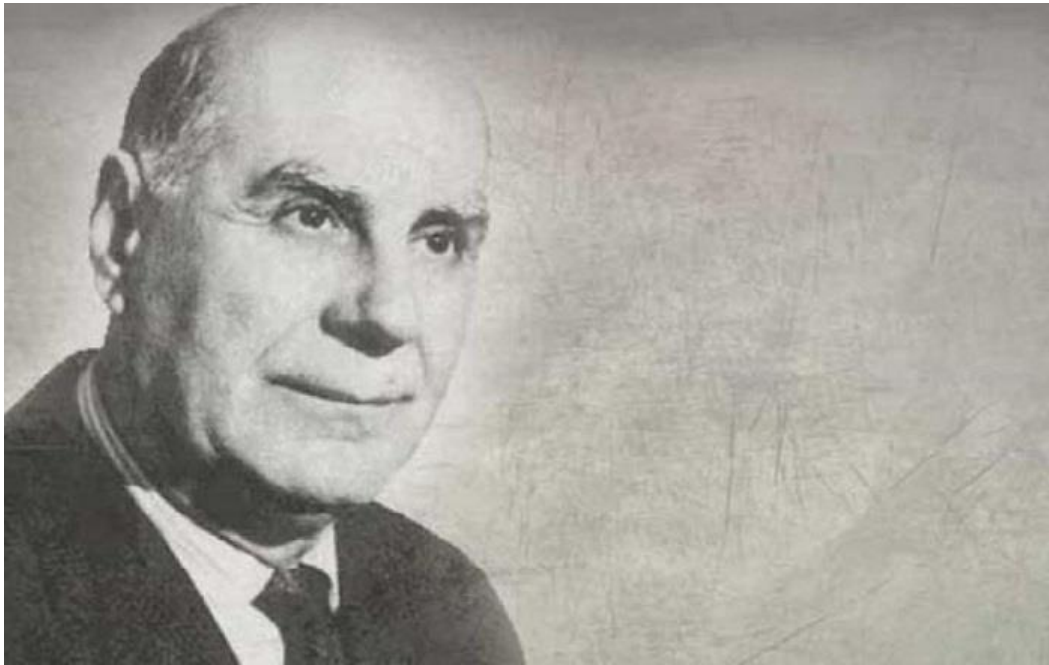

Ε. Παπανούτσος: Ο ακρωτηριασμός μιας ιστορικής συνείδησης.

Και στους άλλους τομείς του πνευματικού μας πολιτισμού, ιδιαίτερα όμως στη σφαίρα της Φιλοσοφίας, η παιδεία μας —πρέπει να το ομολογήσουμε— πάσχει από ένα είδος πρεσβυωπίας: στέκεται προσηλωμένη στα πολύ μακρινά, στους κλασικούς χρόνους της ελληνικής αρχαιότητας, και τα κοντινά δεν τα βλέπει, ούτε τα λογαριάζει. Σπουδάζουμε τα πρώτα σκιρτήματα του φιλοσοφικού στοχασμού στον αρχαίο κόσμο, τα χρόνια που ο Ελληνισμός με την αποικιακή διάπλωση εκτείνεται από τη μίαν άκρη της Μεσογείου έως την άλλη με υπερηφάνεια (αφού απ' όλους η Φιλοσοφία αναγνωρίζεται γέννημα του ελληνικού πνεύματος) παρακολουθούμε την άνδρωσή της στη γη της Αττικής, με τους τρεις κορυφαίους στοχαστές: το Σωκράτη, τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη· στο τέλος φυλλομετρούμε βιαστικά τις σελίδες των τελευταίων αιώνων της αρχαίας ιστορίας της (κ' εδώ ξεχωρίζουν τρία πάλι ονόματα σχολών Στωϊκοί, Επικούρειοι, Νεοπλατωνικοί) — και κλείνουμε τη βίβλο των εθνικών τίτλων. Πέρ' από το όριο τούτο, το τόσο μακρινό, πιστεύουμε ότι δεν είπε τίποτα πια σημαντικό ο ελληνικός λόγος. Τη βυζαντινή σκέψη την προσγράφουμε στα «θεολογούμενα», στη χριστιανική Δογματική, και για Φιλοσοφία στους χρόνους που πλάθεται ο νέος Ελληνισμός, στους

μαύρους χρόνους της δουλείας, νομίζουμε ότι δεν μπορεί να γίνει συζήτηση σοβαρή. Τότε — λέμε— από την Αναγέννηση δηλαδή κ' εδώθε, η σκέψη η φιλοσοφική σβήνει στις χώρες τις ελληνικές. η άλλη Ευρώπη παίρνει στα χέρια της την αρχαία κληρονομιά, την αξιοποιεί και με το δημιουργικό έργο της γράφει τη νέα περίοδο της Ιστορίας της Φιλοσοφίας.

Πραγματικά έχει δημιουργηθεί και πλατιά διαδοθεί (και έξω από την Ελλάδα και ανάμεσό μας) ο ιστορικά ανεδαφικός και για τη εθνική μας παιδεία επικίνδυνος μύθος, ότι σ' ολόκληρη τη βυζαντινή περίοδο, ιδίως όμως από τον καιρό που η βυζαντινή αυτοκρατορία αρχίζει οικονομικά και πολιτικά να αποσυντίθεται, καθώς και στους μαύρους για το δύστυχο έθνος μας αιώνες της δουλείας, ο Ελληνισμός χάνει την πνευματική του δημιουργικότητα, πέφτει σιγά-σιγά στην αμάθεια και στη βαρβαρότητα και τίποτα πια αξιόλογο, στην περιοχή της Επιστήμης και της Φιλοσοφίας, δεν παράγει, που να μπορεί να σταθεί κοντά στα εκπληκτικά προϊόντα των χρόνων του αρχαίου κλέους. Γι' αυτό και όταν ανασταίνεται πάλι από τη στάχτη του με την ηρωική πράξη του Εικοσιένα, πνευματικοί και πολιτικοί ηγέτες στρέφονται προς τους κλασικούς αιώνες της ελληνικής αρχαιότητας και εκεί αναζητούν τις βάσεις για να στηρίξουν την παιδεία της ελευθερωμένης. Οι «Αρχαίοι» και οι «Ξένοι», οι Ευρωπαίοι που τους τέσσερις – πέντε τελευταίους αιώνες θαυματουργήσαν και δοξάστηκαν στις πνευματικές κατακτήσεις, γίνονται οι δάσκαλοί μας. Το άμεσο εθνικό παρελθόν στην πνευματική μας ιστορία διαγράφεται με μια φοβερή για τις συνέπειές της μονοκοντυλιά. Αφήνοντας την αρχαία Ελλάδα διασκελίζουμε βιαστικά και με συγκατάβαση δέκα αιώνες βυζαντινής ιστορίας και, αποστρέφοντας το πρόσωπο με συναίσθημα πικρίας από τους χρόνους της Φραγκοκρατίας και της Τουρκοκρατίας, προσπαθούμε να ξαναβρούμε τον μετά το Εικοσιένα ελεύθερο εαυτό μας μέσα από την ιταλική, την αγγλική, τη γαλλική Επιστήμη και Φιλοσοφία των τετρακοσίων τελευταίων ετών. Να ξανακολλήσουμε στην Ευρώπη γίνεται η έγνοια μας και αγωνιζόμαστε να ανακουφίσουμε τον πληγωμένο εθνικό μας εγωισμό με την προσπάθεια ν' αποδείξουμε, ότι οι προχωρημένοι στον πολιτισμό Ευρωπαίοι οφείλουν τα φώτα τους στους αρχαίους μας προγόνους.

Πώς δημιουργήθηκε, και ιδίως πώς διαδόθηκε και έπιασε αυτός ο μύθος· πώς η ελεύθερη μετά την εθνική αποκατάσταση πατρίδα έπεσε σ' αυτή τη θανάσιμη πλάνη και έκανε την ασύγγνωστη αδικία να σκίσει με τα ίδια της τα χέρια τόσες εκατοντάδες λαμπρών σελίδων, με αποτέλεσμα να

ακρωτηριάσει την πνευματική της ιστορία — αυτό είναι θέμα χωριστό που η ανάπτυξή του δεν έχει θέση μέσα στο πλαίσιο αυτής εδώ της μελέτης. Ένα πάντως είναι βέβαιο: ότι το κακό έγινε, ότι η πλάνη εξακολουθεί σε πολλούς να υπάρχει. Από τη μόρφωσή μας απουσιάζει σχεδόν ολόκληρος ο βυζαντινός, ο μεσαιωνικός κόσμος με την ελληνική γραμματεία του και —το χειρότερο ακόμη— απουσιάζει και ο νέος Ελληνισμός, από το 13ο αιώνα και εδώ. Έχουμε ανοίξει μια μεγάλη πληγή απάνω στο εθνικό σώμα της πνευματικής μας ιστορίας· τη σταματούμε στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες. Από κει και πέρα ακρωτηριασμός, αποτομή, χάσμα μέγα έως το 1821. Τότε μόνο νομίζομε, ότι αρχίζει πάλι να κελαηδάει η βουβαμένη επί τόσους αιώνες πηγή με τους πρώτους ψάλτες της Ελευθερίας...

Οι συνέπειες αυτής της πλάνης είναι πολλές. Πρώτα-πρώτα αφαιρέσαμε από την παιδεία του Έθνους το στοιχείο που μπορεί να γίνει ο καλύτερος άξονάς της και που δικαιολογημένα πρέπει να είναι το καμάρι μας: την ιδέα της ακατάλυτης διάρκειας, της αδιάσπαστης συνέχειας που παρουσιάζει αυτός εδώ ο μικρός και βασανισμένος λαός στη μακρά και γεμάτη από ωραίες σελίδες πνευματική του ιστορία. Και αλήθεια αναμφισβήτητη και χρέος μας εθνικό από τα πρώτα είναι να τονίζομε στις γενεές που έρχονται, για να πάρουν τη θέση τους μέσα στον εθνικό στίβο, ότι ποτέ δεν έπαψε αυτή η φυλή να υπάρχει και να εκδηλώνεται πνευματικά με πρόσωπα και έργα αξιόλογα. Ότι σε όλες τις φάσεις του ιστορικού βίου της τραγούδησε, ερεύνησε και στοχάστηκε, έγραψε και φιλοσόφησε, ζωγράφισε, έπλασε και έχτισε, δηλαδή έζησε και πνευματικά καταξίωσε τη ζωή της, όπως ζουν και πνευματικά καταξιώνουν τη ζωή τους οι λαοί που έχουν και δημιουργούν παράδοση. Μπορεί, σε όλα τα στάδια της μακραίωνης ιστορίας της, τα πνευματικά κατορθώματά της να μη βρίσκονται πάντα στην ίδια γραμμή· άλλοτε να λάμπουν περισσότερο, και άλλοτε λιγότερο. Όμως από ολόκληρο το ιστορικό της παρελθόν, και από το μακρινό και από το πρόσφατο, η παιδεία μας έχει ν' αντλήσει θησαυρούς και μορφωτικά αγαθά περιωπής, για να εκτελέσει το έργο της. Και βαθιά μέσα στην ψυχή των νέων μας να φυτέψει την πεποίθηση, ότι για ένα τουλάχιστο πράγμα μπορούν να υπερηφανεύονται: για το γεγονός ότι και στις καλές και στις μαύρες μέρες της μακρόρονης ζωής του ο λαός μας αγάπησε το πνεύμα, δηλαδή το ανθρώπινο μέσα στον άνθρωπο, και πρόθυμα το υπηρέτησε.

Η δεύτερη συνέπεια της πλάνης είναι ότι, ενώ οι επιστήμονες και γενικά οι μορφωμένοι μας από την ευρωπαϊκή ιστορία των πέντε τελευταίων αιώνων γνωρίζουν πολλούς από τους σημαντικούς, αλλά και πολλούς ή και περισσότερους ασήμαντους Ιταλούς και Γάλλους, Άγγλους και Γερμανούς καλλιτέχνες, λογίους, φιλοσόφους και γενικά πνευματικούς ανθρώπους, αγνοούν πολλούς ασήμαντους, αλλά και περισσότερους σημαντικούς, δικούς μας. Δεν κηρύττω τον πνευματικό σωβινισμό. Και ανόητο είναι να περιορίζει κανείς το πνεύμα και τις κατακτήσεις του μέσα σε ορισμένα εθνικά ή γεωγραφικά σύνορα, και επικίνδυνο γι' αυτόν που θα το κάνει. Ορθό και συμφέρον υπήρξε και είναι για το Έθνος μας να μαθαίνει ξένες γλώσσες και να μελετά τους ξένους ταξιδεύοντας στον τόπο τους ή αγοράζοντας τα βιβλία τους. Πρέπει, και καλά πράττομε, ν' αναζητούμε και να παίρνομε το καλύτερο οπουδήποτε μας προσφέρεται. Γιατί όμως, πριν απευθυνθούμε στους ξένους, ή τουλάχιστον παράλληλα μ' αυτούς, να μη γνωρίσομε και να συμβουλευτούμε τους δικούς μας λογίους και σοφούς — όχι φυσικά τους ασήμαντους, επειδή και μόνο είναι Έλληνες και γράφουν ελληνικά, αλλά τους πολύ σημαντικούς, που βρίσκονται ψυχικά και γλωσσικά κοντά μας και μπορούν να γίνουν λαμπροί δάσκαλοί μας σε πλήθος πράγματα; Με ποια δικαιολογία θα εξακολουθούμε να μελετούμε ή να μεταφράζομε και να εκδίδομε άπειρα ξένα βιβλία (λογοτεχνικά, επιστημονικά, φιλοσοφικά) τρίτης και τέταρτης γραμμής, να καμαρώνομε μάλιστα που ξέρομε τα ονόματα των συγγραφέων και το περιεχόμενό τους, ενώ αδιαφορούμε για συγγραφείς και έργα πρώτης ποιότητας των τελευταίων αιώνων της πνευματικής ιστορίας του έθνους μας, που αξίζουν και πρέπει να γίνουν βάση της παιδείας μας; Η ξενηλασία στην περιοχή του πνεύματος είναι πάντοτε απόδειξη κουφότητας και μικρόνοιας αλλά και η παραμέληση των εθνικών θησαυρών, από άγνοια ή κακήν εκτίμηση της αξίας τους και από υπερτίμηση των ξένων, είναι ίδιο των λαών που δεν σέβονται ή έπαψαν να πιστεύουν στον εαυτό τους.

***(Απόσπασμα από την Εισαγωγή του έργου του συγγραφέα, Νεοελληνική Φιλοσοφία, Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος, σελ. 7-9) από το [Άρδην](#) τ. 54, Ιούνιος – Ιούλιος 2005**

Πηγή : <https://www.antibaro.gr/article/>